

Рис. 3. Удосконалена структура організаційно-економічного механізму управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств*

*Розроблено автором

Висновки. Інноваційний розвиток ресурсокористування визначається впливом різноманітних факторів. Технологічне і технічне переозброєння агроформувань в сучасних умовах є ключовою проблемою підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення продовольчої безпеки України. Тільки створення й освоєння нової техніки і машинних технологій дозволить підняти якість і конкурентоспроможність вітчизняної сільгосппродукції.

Тому ефективність, стабілізація та подальший розвиток ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств в значній мірі залежить від здатності управлінських структур, наукових установ і агроформувань впроваджувати інновації, зберігати свій кадровий потенціал, застосовувати ефективні важелі мотивації, стимулювання й ефективності реалізації ресурсного потенціалу в цілому.

Список використаної літератури:

1. Аграрна реформа в Україні / За ред. П.І. Гайдуцького. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
2. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку: Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 5) / За ред. П.Т. Саблука та ін. – К. : ІАЕ УААН, 2009. – 647 с.
3. Актуальні питання аграрної політики: Зб. робіт 2002-2003. – К., 2003. – 499 с.
4. Абрамова І. В. Прогнозування розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації за умов державної підтримки / І. В. Абрамова // Вісник Сумського НАУ / СНАУ. – Суми, 2006. – Вип. 3-4 (20-21). – С. 51-56. – (Серія «Економіка та менеджмент»).
5. Алейнікова О. В. Напрями ефективної державної аграрної політики та програмно-цільовий підхід державного регулювання АПК / О. В. Алейнікова // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 8. – С. 99-103.
6. Андрійчук В.Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва // Економіка АПК. – 2005. – № 5. – С. 52-63.

У статті розглядаються проблеми інноваційного розвитку та потенційні можливості для успішного здійснення інноваційної діяльності на рівні аграрних підприємств.

In the article the problems of innovative development and potential possibilities are examined for successful realization of innovative activity at the level of agrarian enterprises.

Рецензент: к.е.н., доцент Жмайлов В..

Дата надходження до редакції: 25.06.2012 р.

УДК 631.16:338.43

КЛАСТЕР ЯК ОСНОВА КОНКУРЕНТОЗДАТНОЇ, ІНОВАЦІЙНОЇ ТА ІНВЕСТИЦІЙНО ПРИВАБЛИВОЇ ЕКОНОМІКИ

Н. М. Івченко, старший викладач, Сумський національний аграрний університет

Дана стаття присвячена дослідженню питання кластерного підходу та його особливостей у формуванні економічної політики держави. У сучасному світі головним завданням кожної держави у ринковій економіці стала мобілізація зусиль на збільшення своїх конкурентних переваг. Саме для цього більшість країн світу використовують кластерну модель виробництва, в умовах якої набагато краще використовується потенціал окремих регіонів і територій, посилюється партнерський діалог «бізнес - влада», диверсифікується регіональна економіка, зростає кількість платників податків і бази оподаткування, знижується залежність бюджету від окремих монопольних бізнес-

Вісник Сумського національного аграрного університету

157

формувань

Постановка проблеми у загальному вигляді. В останнє десятиріччя кластери та регіональна політика, що заснована на них, слугують найбільш успішним інструментом економічного розвитку регіонів у західних країнах. Кластерні ініціативи, що підтримують форми кооперації між підприємствами, державним сектором та інституціями (університетами, дослідницькими центрами), є рушійними силами економічного зростання та зростання зайнятості в багатьох регіонах світу. Україна, що тільки починає будувати свою регіональну політику є особливо актуальним вивчення регіональної політики розвинених країн, заснованої на кластерному підході. Саме питання власної конкурентоспроможності на світовому ринку стає одним з найактуальніших. Саме тому необхідно максимально використовувати наявні власні ресурси, щоб мати незалежну економіку і високий рівень якості власної продукції.

В умовах сьогодення відбуваються значні зміни в організації виробництва як на національному, так і на міжнародному рівнях. Саме тому, виникає необхідність появи новітніх територіально-галузевих та інтеграційних об'єднань – кластерів. Найважливішим показником їхньої діяльності є висока конкурентоспроможність на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі дослідження, пов'язані з принципами роботи кластерів знайшли відображення у працях І.Бураковського, М.Войнарєнко, С.Кримського, Д.Лук'яненко, І.Михасюка, Р.Мокія, С.Мочерного, В.Новицького, та інших. Дана проблематика визначається у дослідженнях зарубіжних авторів, зокрема у працях В.Бандурина, П.Жозета, М.Кітінга, Дж.Клегга, М.Портера, В.Прайса, Д.Радеби, А. Ругмана, Дж.Сороса та інших.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є дослідження кластерного підходу та його особливостей в умовах ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. З англійської мови термін «cluster» перекладається як гроно, букет, щітка, або як група, скупчення, зосередження (наприклад, людей, предметів), або як бджолиний рій, дослівно – «зростати разом». Кластер – це також, крім всього іншого, і математичний термін, що позначає фізично близьке розташування логічно пов'язаних об'єктів у межах однієї сфери. Подібне значення вкладається і в економічний зміст (визначення) цього слова.

В економічній літературі чільне місце приділяється сучасному визначенню кластеру, як такого.

Американський вчений Майкл Портер, фахівець у сфері кластерів, дає наступне визначення: «Кластери - це зосередження в географічному регіоні взаємозалежних підприємств та установ в межах окремої сфери діяльності». Далі М.Портер

доповнює визначення тим, що кластери охоплюють значну кількість різного роду підприємницьких структур, важливих для конкурентної боротьби, а саме: постачальників спеціального оснащення, нових технологій, послуг, інфраструктури, сировини, додаткових продуктів і т.п. [1, с.26].

М.Портер розрізняє два типи кластерів: вертикальні та горизонтальні. Вертикальні кластери побудовані на основі зв'язків «покупець-продавець». Горизонтальні ж включають промислові підприємства, які спільно ділять ринки кінцевої продукції, використовують однакові технології, виробничі процеси або потребують однакових природних ресурсів [2, с.59].

Якобс та Де Ман і Розенфелд проводять більш поглиблене вивчення і дають своє визначення кластеру, але як основу вони також беруть поділ на вертикальні й горизонтальні кластери.

Якобс та Де Ман вважають, що «не існує єдиного правильного визначення концепції кластеру... оскільки концепція сама по собі є універсальною і може реалізовуватись в абсолютно різних галузях». Відштовхуючись від визначень горизонтального та вертикального кластерів, вони намагаються встановити основні принципи, на основі яких даються визначення кластеру. Вони включають географічне кластерування суб'єктів економіки, горизонтальні та вертикальні зв'язки між індустріальними секторами, використання подібних технологій, наявність головного об'єкту (великої фірми, науково-дослідницького центру), якість зв'язків та кооперації.

Згідно Розенфелда промисловим «кластером є географічно обмежена концентрація схожих, пов'язаних між собою, взаємодоповнюючих підприємств, які використовують спеціалізовану інфраструктуру з активними каналами для ведення ділових транзакцій, переговорів, і які розподіляють ринки праці та послуг та мають спільні проблеми та шляхи їх розв'язання». Дане визначення наголошує на важливості соціальної підтримки та співпраці фірм у визначенні динамічної природи кластеру.

Термін «кластер» має багато тлумачень в українській і російській мовах.

Кластер - географічна концентрація подібних, суміжних або додаткових підприємств з активними каналами для бізнес-транзакцій, комунікацій та діалогу, що поділяють спеціалізовану інфраструктуру, робочі ринки та послуги і мають спільні можливості або загрози.

Кластер - це галузеве, територіальне та добровільне об'єднання підприємницьких структур, які тісно співпрацюють із науковими (освітніми) установами, громадськими організаціями та органами місцевої влади з метою підвищення конкурентоспроможності власної продукції і сприяння економічному розвитку регіону.

Кластер - мережа постачальників, виробників, споживачів, елементів промислової інфра-

структури, дослідницьких інститутів, взаємозалежних у процесі створення додаткової вартості.

Кластер - група розташованих на території поселення або поблизу його взаємозалежних підприємств та організацій, які взаємодоповнюють і посилюють конкурентні переваги один одного.

Кластер являє собою групу локалізованих взаємозалежних компаній, постачальників устаткування, комплектуючих, спеціалізованих послуг, інфраструктури, науково-дослідних інститутів, вузів та інших організацій, які взаємодоповнюють і посилюють конкурентні переваги один одного.

Різноманітні визначення терміну «кластер» дають змогу пояснити методи визначення його сутності. Один із загальних підходів визначення суті кластеру базується на кількісному підході, який включає відстань між виробничими потужностями кластеру, аналіз виробництва продукції. Ці методи допомагають визначити відносну концентрацію підприємств у певному регіоні і відносини постачальників-споживачів продукції даної галузі промисловості.

Кількісний підхід до визначення суті кластеру вважається одним із найбільш значущих. Даний тип аналізу є початковим інструментом при визначенні потенціальних кластерів та вказуватиме на відносну присутність різних промислових потужностей у даному регіоні. Аналіз споживання та виробництва продукції виявляється найбільш дієвим при розгляді вертикально інтегрованих кластерів, коли відносини постачальника-споживача є більш очевидними. Та, все ж, кількісний аналіз не звертає увагу на те чи справді існують зв'язки між окремими підприємствами і не включає інші фактори, які існують поза ринковими відносинами, такі як співпраця та обмін інформацією. Хоча внутрішньопромислові трансакції можуть бути простежені за допомогою таблиць, які зображують споживчо-виробничі потужності підприємства, ні характер відносин, ні вигоди кластерування не можуть бути відстежені таким чином [3, с.43].

Отже, з метою правильного визначення кластеру необхідно також проводити і якісний аналіз як доповнення до кількісного.

Крім цього, у світовій економіці існує багато підходів щодо класифікації кластерів. Складність полягає у великій кількості та різноманітності кластерів, саме тому необхідно визначити класифікаційну характеристику кластерів, що представлена певними ознаками:

- за стадією розвитку (ембріональний, розвинений, зрілий);
- за глибиною кластера - основна змінна при оцінці стійкості (глибокий, неглибокий, невідзначеної глибини);
- за динамікою зайнятості (зростаючий, зменшуваний, стабільний);
- за значимістю (географічною) або за територіальним поділом праці (регіональні, що створюються в межах одного регіону і орієнтуються на наявну географічну концентрацію вза-

мопов'язаних галузей; державні (національні), що включають наявні діючі підприємства, організації та установи, розташовані у різних регіонах країни з орієнтацією на експорт; міжнародні, що зазвичай створюються на основі використання дешевої робочої сили і природних ресурсів малорозвинених країн та імпорту технологій з розвинених країн);

- за ступенем відкритості кластера (впливає на залучення в регіон додаткових ресурсів або функціонування кластера, що відбувається на використанні тільки своїх ресурсів);
- за повнотою використання первинного ресурсу (впливає на стійкість наявних сформованих груп кластерного спрямування: за меншої частки активного використання первинного ресурсу підвищується можливість його використання іншими підприємствами, які не входять у кластер, що зазвичай послаблює конкурентоспроможність самого кластера);
- за надійністю каналів перерозподілу ресурсів (забезпечує стійкість логістичних потоків між підприємствами кластера);
- за наявністю державної підтримки провідної галузі кластера (здатність захисту інтересів наявного кластера, можливість одержання за рахунок взаємодії з державою додаткових конкурентних переваг);
- за галузевою належністю (міжгалузеві (таких більшість), які включають підприємства різних галузей, як традиційних, так і високотехнологічних; галузеві, коли всі члени кластера належать до однієї галузі);
- за структурою (кластери, які складаються насамперед з малих та середніх підприємств, що дає змогу поєднувати переваги наявного малосерійного виробництва з великомасштабним підходом; кластери, у яких великі компанії формують ядро, навколо якого групуються малі фірми);
- за рівнем взаємодії між членами кластера (кластери з вільними відносинами в асоціації; з регламентованими відносинами; діями між членами кластера; з несистемними відносинами);
- за характером зв'язків (виробничі, створені на базі промислових підприємств, які практично не підтримують відносин з наявними науково-дослідними організаціями; науково-технічні, які утворюються навколо університетів або включають їх до свого складу, у свою систему, змішані);
- за кількістю членів кластера (кластери, які складаються з невеликої кількості членів (до 20); кластери, які складаються із значної кількості підприємств, організацій та установ (більше 20));
- за управлінням та географічним охопленням (макрокластери - групи взаємопов'язаних та взаємодіючих галузей, окремих сегментів у межах країни в цілому; мезокластери - взаємопов'язані галузеві групи підприємств у межах конкретного регіону; мікрокластери - представляють рі-

вень міста) [4].

У сучасному світі кластер є відносно новим інструментом підвищення конкурентоздатності країни та каталізатором розвитку її специфічних галузей, соціальним мотиватором та політико-економічним інструментом управління. Кластерний підхід має широке використання, а саме: під час аналізу конкурентоздатності держави, регіону, галузі; як основа політики економічного розвитку; при формуванні програм регіонального розвитку; для ефективного залучення інвестування; як основа взаємодії великого і малого бізнесу. Отже, основна мета кластера – підвищити внутрішню та міжнародну конкурентоздатність його членів за рахунок комерційного і некомерційного співробітництва, наукових досліджень та інновацій, освіти, навчання і заходів політики підтримки [5, с.28].

Висновки. Таким чином, сьогодні для України перспективною формою взаємодії влади, бізнесу і громадськості може стати їх спільна діяльність в складі територіально-галузевих кластерів - добровільних об'єднань взаємодоповнюючих територіальних ресурсів. Саме тому, важливим завданням сучасної української економіки є ство-

рення кластерів для зростання територій, стимулювання їхнього технічного прогресу та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Кластер - це унікальна фінансово-економічна і організаційна форма взаємодії ресурсів, їх спільної діяльності, прогресивна форма організації капіталів і управління.

Кластери - це точки зросту, стимулятори технічного прогресу, які являють собою механізм підвищення регіональної і національної конкурентоздатності. Підтримуючи співробітництво, компанії не перестають конкурувати між собою у зниженні витрат на виробництво та цінах, підвищенні якості продукції, пошук кращих постачальників, формуванні нових каналів розповсюдження власної продукції тощо. Таким чином, підвищується конкурентоспроможність не лише окремо взятого підприємства, а певного географічного регіону і економіки країни загалом. Формування економіки держави на основі кластерів - це створення конкурентоздатної, інноваційної та інвестиційно привабливої економіки, кінцевим результатом, якої є підвищення рівня та якості життя населення.

Список використаної літератури:

1. Войнаренко М. П. Механізми адаптації кластерних моделей до політико-економічних реалій України // Світовий та вітчизняний досвід запровадження нових виробничих систем (кластерів) для забезпечення економічного розвитку територій / Матеріали конференції 1-2 листопада 2001р – Київ: Спілка економістів України, 2001.- С.25-33.
2. Портер М. Е. Конкуренція / М. Е. Портер – М. : Видавничий дім «Вільямс», 2005. – 608 с.
3. Гончарова К. В. Вдосконалення методики визначення потенціалу кластеризації галузей окремого регіону/ К.В. Гончарова // Економічний простір.- 2009. - №29.
4. Електронний ресурс: [http://uk.wikipedia.org/wiki/Кластер_\(економіка\)](http://uk.wikipedia.org/wiki/Кластер_(економіка))
5. Соколенко С. І. Проблеми і перспективи конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів/ С.І. Соколенко // Економіст.-2008.- №10.

Данная статья посвящена исследованию вопроса кластерного подхода и его особенностей в формировании экономической политики государства. В современном мире главным заданием каждого государства в рыночной экономике стала мобилизация усилий на увеличение своих конкурентных преимуществ. Именно для этого большинство стран мира используют кластерную модель производства, в условиях которой намного лучше используется потенциал отдельных регионов и территорий, усиливается партнерский диалог «бизнес - власть», диверсифицируется региональная экономика, растет количество налогоплательщиков и базы налогообложения, снижается зависимость бюджета от отдельных монопольных бизнес-формирований.

This article is devoted research of question of cluster approach and his features in forming of economic policy of the state. In the modern world in a market economy mobilization of efforts became the main tasks of every state on the increase of the competitive edges. Exactly for this purpose the most world countries are used cluster model of production, which potential of separate regions and territories is far better used in the conditions of, a partner dialog increases «business is power», a regional economy is diversified, the amount of taxpayers and bases of taxation grows, dependence of budget goes down on the separate monopolistic business-forming.

Рецензент: д.е.н., професор Борисова В.А.

Дата надходження до редакції: 27.07.2012 р.